

ĀRVALSTU INVESTORU PADOMES LATVIJĀ

NOSTĀJA ATTIECĪBĀ UZ LATVIJAS EKONOMIKAS ATTĪSTĪBU

FICIL nostāja nr. 1

30.10.2025

SATURS

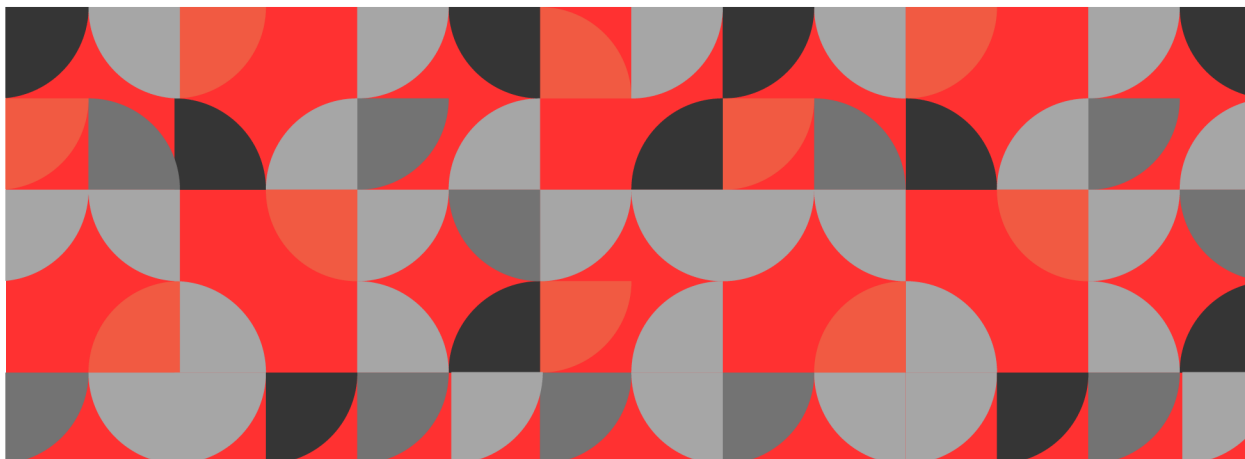
IEVADS	3
--------	---

CILVĒKKAPITĀLS	4
----------------	---

NĀKOTNES PUBLISKĀ PĀRVALDE	5
----------------------------	---

INVESTĪCIJU AIZSARDZĪBA	6
-------------------------	---

ĒNU EKONOMIKAS APKAROŠANA	7
---------------------------	---

IEVADS

Latvija 2025. gada rudenī saskaras ar noturīgiem ekonomiskiem un ģeopolitiskiem pretvējiem. Pieaugošs fiskālais spiediens, drošības riski, demogrāfiskā lejupslīde, darbaspēka trūkums, noturīga ēnu ekonomika un kavēšanās ar Eiropas Savienības fondu apguvi turpina bremzēt izaugsmi un mazināt investoru uzticību. Ģeopolitiskā situācija ir pastiprinājusi budžeta ierobežojumus – pieaugošie izdevumi aizsardzībai, lai gan būtiski valsts drošībai, ir ievērojami samazinājuši fiskālo telpu. Tā rezultātā valdības darba kārtībā dominē konsolidācija un izmaksu samazināšanas pasākumi. No ārvalstu investoru skatpunkta turpmāka fiskālā stingrība nav ilgtspējīga stratēģija. Fiskālā disciplīna ir svarīga, taču tikai ar izdevumu samazināšanu vien nav iespējams radīt priekšnoteikumus straujākai izaugsmei un konkurētspējai. Ilgtermiņa ekonomiskās attīstības stratēģija kopā ar mērķētiem ieguldījumiem tās īstenošanas atbalstam ir būtiska, lai veicinātu ekonomikas izaugsmi un mazinātu fiskālo spiedienu.

Ārvalstu investori jau daudzus gadus ir norādījuši uz **efektīvākas valsts pārvaldes nepieciešamību**. Laba pārvaldība ir pamats ekonomikas izaugsmei, noturībai, stabilitātei, sabiedrības uzticībai, efektivitātei un atbildībai. Valsts pārvaldes modernizāciju var panākt, paātrinot snieguma rezultātos balstītas budžeta ieviešanu, attīstot digitalizāciju, skaidrāk nosakot pārvaldības un atbildības struktūras, kā arī centralizējot institūciju funkcijas. Turklāt valsts pārvaldes efektivitātes uzlabošana ir priekšnoteikums racionālai valsts izdevumu pārvaldībai un līdz ar to – papildu resursu nodrošināšanai valsts ekonomiskajai attīstībai.

Godīgu konkurenci un uzņēmējdarbību veicinoša vide ir priekšnoteikums tirgus attīstībai. Pēdējā gada laikā ārvalstu investori ir novērojuši satraucošas valsts kapitālisma pazīmes. Šādos apstākļos uzlabota valsts un pašvaldību kapitālsabiedrību pārvaldība un uzraudzība, vienlaikus nodrošinot vienlīdzīgus konkurences apstākļus publiskā un privātā sektora dalībniekiem, veicinātu prognozējamību, mazinātu tirgus kropļojumus un sekmētu investīciju piesaisti. Jāuzsver, ka lielāks privāto investīciju apjoms ilgtermiņā ir viens no efektīvākajiem veidiem, kā mazināt fiskālo spiedienu.

Publiskais iepirkums, kura apjoms 2023. gadā bija aptuveni 14 % no iekšzemes kopprodukta,¹ ir nozīmīgs ekonomikas virzītājspēks. Tomēr investori norāda uz sistēmiskiem izaicinājumiem un problēmām, tostarp uz protekcionisma un labvēlības izpausmēm, kuras nepieciešams novērst. Publiskā iepirkuma procedūru vienkāršošana, pārredzamības palielināšana un administratīvā sloga mazināšana paplašinātu tirgus iesaisti, paātrinātu projektu īstenošanu un veicinātu privātā kapitāla piesaisti, tādējādi stimulējot izaugsmi, nepalielinot fiskālās saistības.

Šīs reformas veido saskaņotu stratēģiju, lai paaugstinātu efektivitāti, stiprinātu pārvaldību un nodrošinātu Latvijas konkurētspēju ilgtermiņā, uzsverot galveno vēstījumu valdībai – lai veicinātu investīcijas, ir jānodrošina efektīva pārvaldība un vienlīdzīgas konkurences apstākļi. FICIL nostājas dokumentos ir ietverti mērķtiecīgi izstrādāti ieteikumi, kas palīdzētu šo stratēģiju īstenot praksē.

¹ Valsts kontrole, Latvijas publisko iepirkumu sistēmas ietvars. Audīta kopsavilkums, 2024.

CILVĒKKAPITĀLS

Latvijas konkurētspēja ir atkarīga no cilvēkiem. Tomēr demogrāfiskā lejupslīde, noturīga prasmju neatbilstība tirgus vajadzībām un novecojis darba tirgus regulējums joprojām kavē izaugsmi un investīcijas. 2025. gada sākumā iedzīvotāju skaits bija vien 1,9 miljoni, un ir reģistrēts zemākais dzimstības līmenis pēdējā gadsimta laikā, turklāt emigrācijas rādītāji joprojām pārsniedz iebraukušo skaitu. Vienlaikus samazinās studentu skaits STEM un profesionālās izglītības jomās, lai gan pieprasījums pēc kvalificēta darbaspēka turpina pieaugt. Šī plaša apdraud ilgtermiņa produktivitāti un investoru uzticību.

Tādēļ FICIL sniedz četras prioritāras rekomendācijas Latvijas cilvēkkapitāla stratēģijas stiprināšanai.

STIPRINĀT STRATĒGISKO CILVĒKKAPITĀLA PĀRVALDĪBU

- Novērst institūciju funkciju pārklāšanos un noteikt skaidru atbildību par cilvēkkapitāla politiku
- Pārskatīt Cilvēkkapitāla attīstības padomes (CAP) lomu un noteikt to kā vienīgo koordinējošo institūciju, lai nodrošinātu vienotu vadību un uzraudzību
- Nodrošināt stabilu finansējumu un noteikt ministrijām obligātu savstarpēju sadarbību

- Izstrādāt visaptverošu Cilvēkkapitāla attīstības plānu, kas balstīts izmērāmos veiktspējas rādītājos, lai sekotu progresam un nodrošinātu atbildību par rezultātiem

SASKAŅOT IZGLĪTĪBU AR DARBA TIRGUS VAJADZĪBĀM

- Sistemātiski iesaistīt darba devējus izglītības satura veidošanā, izmantojot obligātus mehānismus un nosakot izmērāmus mērķus
- Paplašināt darba vidē balstītas mācīšanās iespējas, tostarp duālās izglītības programmas, mācību praksi un praktisko apmācību
- Saskaņot publisko finansējumu ar darba tirgus vajadzībām, lai nodrošinātu izglītības atbilstību un atbilstību

IZMANTOT MĀKSLĪGO INTELEKTU PRASMJU ATTĪSTĪBĀ UN APMĀCĪBĀ

- Izstrādāt nacionāla līmeņa programmu mākslīgā intelekta integrēšanai pārkvalificēšanas un prasmju pilnveides procesos
- Ieviest pilotprojektus ar inovatīviem mākslīgā intelekta rīkiem izglītībā un apmācībā
- Ieviest pārvaldības un veiktspējas rādītāju sistēmu, lai sekotu rezultātiem un nodrošinātu atbildību par tiem

DARBA LIKUMA REFORMA ATBILSTOŠI DARBA TIRGUS VAJADZĪBĀM

- Aktualizēt atlaišanas, virsstundu apmaksas un dīkstāves regulējumu, lai tas atbilstu mūsdienu darba tirgus praksei (tostarp izslēgt nepamatotu arodbiedrību biedru īpašo aizsardzību atlaišanas gadījumos)
- Ieviest elastīgus darba organizācijas risinājumus un dažādus līgumu veidus (regulējumu izsaukuma un gaidstāves režīmiem, kā arī elastīgāku pieeju darba līgumu slēgšanai uz noteiktu laiku)

NĀKOTNES PUBLISKĀ PĀRVALDE

Digitalizācija un mērķim atbilstoša valsts pārvalde ir būtiski priekšnoteikumi uzņēmējdarbībai un ārvalstu investīcijām – tie mazina birokrātiskos šķēršļus un stiprina Latvijas konkurētspēju. 2024. gada FICIL Augstākās padomes sēdē izvirzīto mērķi – panākt, lai Latvijā būtu pasaulē efektīvākā publiskā pārvalde – investori uzņēma ar atzinību kā skaidru signālu par apņemšanos īstenot reformas.

Ir panākts progress digitālo parakstu jomā – tie kļuvuši par publisko digitālo pakalpojumu funkcionalitātes pamatu –, kā arī uzsākta rezultātos balstītas budžeta ieviešana. Tomēr pārmaiņu temps joprojām ir lēns. Birokrātiskā inerce apdraud konkurētspēju laikā, kad Latvija saskaras ar ārkārtīgi būtiskiem izaicinājumiem – drošības riskiem, pārmaiņām globālajā tirdzniecībā un demogrāfisko lejupslīdi. Nepieciešamība pēc organizatoriskām pārmaiņām publiskajā sektorā ir kļuvusi steidzama.

Tāpēc FICIL sniedz piecas prioritāras rekomendācijas, kā stiprināt Latvijas publisko pārvaldi un digitalizāciju.

I Paplašināt un stiprināt Valsts koplietošanas pakalpojumu centru

Paplašināt centra pilnvaras, iekļaujot tajās ar personālvadības saturu saistītas funkcijas un standartizētu platformu jauno civildienesta darbinieku uzņemšanai un sagatavošanai darbam, tādējādi veicinot efektivitāti, saskaņotību un izmaksu ietaupījumu.

I Vienkāršot un digitalizēt valsts pakalpojumus

Paplašināt datus balstītu lēmumu pieņemšanu, pārveidot procesus, tos vienkāršojot, stiprināt IT infrastruktūru un kiberdrošību, kā arī noteikt skaidras kompetences, mērķus un galvenos snieguma rādītājus digitālās transformācijas īstenošanai.

I Padarīt datus par stratēģisku valsts resursu

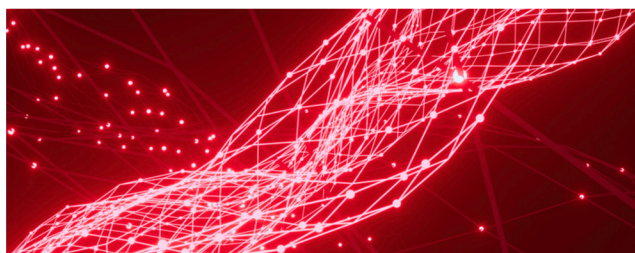
Nodrošināt jutīgo datu kopu anonimizēšanu un aizsardzību, izveidot centralizētu publisko datu katalogu, noteikt ātras un efektīvas piekļuves procedūras inovāciju testēšanas videi, kā arī izstrādāt ilgtspējīgu ieņēmumu modeli, lai piesaistītu starptautiskas inovācijas un stiprinātu valsts konkurētspēju.

I Paātrināt sniegumā balstītā budžeta ieviešanu kā stratēģisku lēmumu pieņemšanas instrumentu

Sākot ar 2026. gadu, sniegumā balstītai budžeta plānošanai būtu no tehniska ietvara jāklūst par galveno platformu sarunām par budžetu, īpašu uzmanību pievēršot izmaksu un snieguma attiecības, kā arī izmaksu un vērtības attiecības rādītājiem. Procesam būtu jānorit augsta līmeņa vadības komitejas uzraudzībā ar Ministru prezidentu priekšgalā, savukārt Valsts kontrolei un starptautiskajiem novērotājiem būtu jānodrošina procesa neitralitāte. Nozaru pārskata darba grupām būtu jāvērtē mērķi un izdevumi, balstoties uz ES dalībvalstu praksi, lai veicinātu efektivitāti un nodrošinātu rezultātu salīdzināmību.

I Ieviest publiskās atbildības mehānismu publiskās pārvaldes snieguma izvērtēšanai

Izveidot plaši atpazīstamu un uzticamu sistēmu, ar kuras palīdzību izcelt izcilu sniegumu, identificēt riskus un veicināt atbildīguma kultūras nostiprināšanos valsts institūcijās.

INVESTĪCIJU AIZSARDZĪBA

Prognozējamās, pārredzamas un efektīvas institūcijas ir būtisks priekšnoteikums investoru uzticībai un ilgtspējīgai izaugsmei. Latvija ir veikusi tiesu sistēmas reformas, tomēr progress joprojām ir nevienmērīgs un reformu un attīstības turpināšana prasa pastāvīgas pūles. Tiesu darbības efektivitātes stiprināšana un savlaicīgas, pārredzamas strīdu izskatīšanas nodrošināšana joprojām ir izšķiroši svarīgas konkurētspējas saglabāšanai. Ne mazāk būtiska ir godīga konkurence starp publisko un privāto sektoru. Daudzas valsts un pašvaldību kapitālsabiedrības joprojām darbojas bez skaidri noteikta komerciāla pilnvarojuma, kropļojot tirgu un radot papildu slogu publiskajām finansēm. Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88. panta grozījumu ieviešana, Konkurences padomes pilnvaru stiprināšana un izmērāmu valsts kapitālsabiedrību darbības rādītāju noteikšana kalpotu kā skaidrs signāls par patiesu apņemšanos īstenot reformas.

Rezultatīva investīciju aizsardzība balstās uz efektīvu tiesu sistēmas darbību un konkurences neitralitāti – kopā tās stiprina investoru uzticību, piesaista ilgtermiņa kapitālu un nostiprina Latvijas ekonomikas noturību.

Tādēļ FICIL sniedz piecas rekomendācijas, lai uzlabotu kopējo uzņēmējdarbības vidi un nodrošinātu, ka uzņēmumi var palauties uz savu investīciju aizsardzību.

I Stiprināt un paplašināt Ekonomisko lietu tiesas kapacitāti

Paplašināt tiesas kompetenci komercietību un civiltiesību jautājumos, izveidot apelācijas instanci un nodot šķīrējtiesu atbalsta funkcijas Ekonomisko lietu tiesas pārziņā, lai nodrošinātu konsekventus, prognozējamus un kvalitatīvus spriedumus.

I Tiesu sistēmas modernizācija

Nodrošināt pilnīgu pāreju uz elektronisku lietvedību, palielināt piekļuvi anonimizētiem tiesu spriedumiem un ieviest mākslīgā intelekta rīkus, vienlaikus stiprinot tiesnešu kompetenci, veicinot viņu specializāciju un apmācības Latvijas Tiesnešu mācību centrā.

I Stiprināt šķīrējtiesu reformas uzraudzību

Sekot līdzi šķīrējtiesu reformas ieviešanai, regulāri analizējot tiesu spriedumu statistiku, publicējot anonimizētus datus un nodrošinot prognozējamu tiesu atbalstu ar šķīrējtiesvedību saistītos jautājumos, lai veicinātu uzticēšanos sistēmai.

I Nodrošināt taisnīgas tiesvedības izmaksas

Pārskatīt izmaksu atlīdzināšanas kārtību, ieviest drošības naudas mehānismu pārmērīgiem prasījumiem un nodrošināt izdevumu kompensēšanu trešajām personām, lai tiesvedības procesā mazinātu kavēšanos, veicinātu procesuālo disciplīnu un uzlabotu taisnīgumu.

I Stiprināt pārvaldību un izmantot valsts kapitālsabiedrību potenciālu

Steidzami ieviest grozīto Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88. panta regulējumu, piešķirt Konkurences padomei pilnvaras uzraudzīt konkurences neitralitāti, valsts kapitālsabiedrību stratēģijās iekļaut izmērāmus mērķus un veikt visaptverošu gan valsts, gan pašvaldību kapitālsabiedrību izvērtējumu, lai administratīvās struktūras pārveidotu par iestādēm vai aģentūrām, uzņēmuma formu saglabājot tikai gadījumos ar komerciāli dzīvotspējīgiem uzdevumiem, vienlaikus virzot kapitāldaļu kotēšanu biržā, lai veicinātu pārredzamību un uzlabotu fiskālo atdevi.

ĒNU EKONOMIKAS APKAROŠANA

Ēnu ekonomika joprojām ir viens no noturīgākajiem Latvijas izaicinājumiem – 2024. gadā tā veidoja 21,4 % no valsts IKP, un nedeklarētās jeb “aplokšņu” algas sastādīja pusi no šīs summas. Līdztekus fiskālajiem zaudējumiem plaši izplatītā normatīvo aktu neievērošana grauj godīgu konkurenci, mazina uzticēšanos valsts institūcijām un vājina investīciju klimatu Latvijā. Šo problēmu risināšanai nepieciešama skaidra likumdošana, caurskatāma tiesību normu ieviešana un apņemšanās veikt pārmaiņas ilgtermiņā.

Tādēļ FICIL uzsver, ka ēnu ekonomikas apkarošanai arī turpmāk jābūt vienai no Latvijas valdības galvenajām prioritātēm. Pašreizējā situācijā, kad pieaug spiediens uz valsts budžetu un sabiedrības prasības pēc valsts pakalpojumiem, ēnu ekonomikas mazināšana nav tikai jautājums par ieņēmumiem – tā ir uzticēšanās, taisnīguma un noturīgas ekonomikas veidošana.

Tādēļ FICIL sniedz trīs prioritāras rekomendācijas ēnu ekonomikas apkarošanai.

I Nodokļu saistību izpildes uzlabošana, nodrošinot skaidrāku likumdošanu un caurskatāmu atbalstu

Vienkāršot un modernizēt sarežģītos nodokļu likumus, stiprināt konsekveni VID komunikācijā, kā arī nodrošināt caurskatāmu, viegli pieejamu atbalstu un vadību, lai mazinātu pārpratumus, veicinātu taisnīgumu un stiprinātu nodokļu maksātāju uzticēšanos.

I Nodokļu nemaksātāju “neredzamības” un nesodāmības sajūtas mazināšana

Ieviest ar mākslīgo intelektu darbināmu reāllaika uzraudzību un paplašināt netiešo pierādījumu izmantošanu, lai uzlabotu pārkāpumu atklāšanu, nodrošinātu savlaicīgu atgriezenisko saiti nodokļu maksātājiem un garantētu, ka pārkāpumiem tiek piemērotas nozīmīgas un konsekventas sekas.

I Sadarbības stiprināšana Ēnu ekonomikas mazināšanas plāna īstenošanā

Nodrošināt plāna pilnvērtīgu ieviešanu, piešķirot prioritāti horizontāliem pasākumiem un tos papildinot ar neatkarīgu izvērtēšanu, caurskatāmu ziņošanu par progresu un regulārām sabiedrības informēšanas kampaņām, lai nodrošinātu ilgtspējīgu normatīvo aktu ievērošanu un uzticēšanos.

ĀRVALSTU INVESTORU
PADOMES LATVIJĀ

NOSTĀJA ATTIECĪBĀ UZ
LATVIJAS
EKONOMIKAS ATTĪSTĪBU

FICIL nostāja nr. 1
30.10.2025

www.ficil.lv

